

Nr 512.

Av herr Lovén m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, angående ersättning till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 205 vid innevarande års riksdag föreslås ersättning till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor.

Vid föredragning av propositionen anförde statsrådet och chefen för finansdepartementet, att han i likhet med hörda myndigheter finner, att sökandebolaget och den av detsamma sysselsatta personalen icke kunna anses hava några rättsanspråk gentemot staten på gottgörelse, ehuru det syntes honom liksom de hörda myndigheterna skäligt, att ersättning tillerkännes bolaget och dess personal.

Härtill vilja vi anföra följande:

Vid behandlingen av monopolfrågan i riksdagen år 1914 framhölls från åtskilliga håll, att tillverkarna av cigarrlådor kunde tänkas hava anspråk å ersättning efter principer liknande dem, som fastställdes för tobakstillverkarna, men något beslut i dylik riktning kom icke till stånd, sannolikt bl. a. därför, att frågan icke ansågs aktuell. Det framhölls nämligen, att skäl för det dåvarande sagnades för antagandet, att införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen skulle hava någon allvarligare konsekvens för cigarrlådsfabrikanterna, då monopolbolaget antogs komma att lämna dem ungefär enahanda avsättningsmöjligheter som tidigare varit fallet. Vid behandlingen i riksdagens andra kammare av viss fråga angående tillägg till bestämmelserna om ersättningar till följd av statsmonopolet å tobakstillverkningen framhölls från håll, som för övrigt var motståndare till monopoltanken, att, därest det i framtiden skulle visa sig, att monopolbolagets styrelse komme till uppfattningen, att det vore ändamålsenligare, att monopolbolaget självt tillverkade erforderliga cigarrlådor, att dylikt beslut skulle av denne riksdagsman hälsas med tillfredsställelse, men att konsekvensen vore den, »att staten bör naturligtvis lämna denna fabrik och dess arbetare skälig ersättning, därför att den måste nedlägga sin rörelse, då det icke finnes några andra köpare av dessa varor i landet än just monopolbolaget».

Det torde sålunda hava ansetts såsom givet, att införandet av tobaksmonopolet icke skulle få några allvarligare följder för fabriker och arbetare, som tillverkade cigarrlådor, enär monopolets styrelse, som helt kunde

behärska denna fråga, skulle komma att tillse, att så icke bleve fallet, samtidigt som från åtskilliga håll framhölls, att, om trots allt förhållandena skulle utveckla sig på sådant sätt, att tobaksmonopolet skulle omöjliggöra för tillverkarna av cigarrlådor att i fortsättningen driva sin näring, staten då, men icke dessförinnan, borde tillse, att vederbörande erhöle skälig ersättning. Uppfattningen ifråga var tydligen densamma år 1916, då en framställning behandlades från Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag om åtgärder i syfte att åt bolaget och dess personal måtte beredas ersättning för de förluster, som åsamkats dem genom införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. I sitt yttrande över denna framställning anförde styrelsen för Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet följande:

»Tillverkningen av cigarrlådor bedrivs, såsom ock av handlingarna i ärendet framgår, av tvenne företag inom riket, nämligen Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag i Malmö samt Nya Aktiebolaget Engelska Ångsågverket i Stockholm, vilket sistnämnda företag vid bildandet av Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabriker genom försäljning av aktiemajoriteten övergick i Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabrikers ägo. Då Tobaksmonopolet för närvarande icke har några som helst planer å bane på att självt upptaga tillverkningen av cigarrlådor, är Tobaksmonopolet, liksom förut den förra tobaksindustrien, för fyllandet av sitt behov av dylika lådor hänvisat till nyss omnämnda tvenne företag. Under den gångna tiden av sin verksamhet har Tobaksmonopolet ock bemödat sig att mellan företagen ifråga på ett rättvist sätt fördela sina order å cigarrlådor, och har Tobaksmonopolet känt sig så mycket mera uppfordrat härtill, som i den för de av Kungl. Maj:ts utsedda ledamöterna i bolagets styrelse utfärdade instruktionen intagits en erinran om att bolaget mot de inhemska leverantörerna till tobaksindustrien bör förfara på ett sätt, som står i överensstämmelse med vad billigheten kräver. *Under förutsättning att sökandebolaget jämväl för framtiden visar sig leverans- och konkurrenskraftigt bör sålunda avväntning för dess tillverkning alltjämt kunna påräknas.*

På grund av vad sålunda anförts och då styrelsen för sin del icke kan finna annat än att situationen i nu förevarande avseende är densamma, som då frågan behandlades av 1914 och 1915 års riksdagar, får styrelsen som sin mening uttala, att den föreliggande framställningen icke synes vara ägnad att böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

Kungl. Kommerskollegium, som jämväl hade framställningen på remiss, framhöll, att *därest situationen skulle utveckla sig på sådant sätt, att monopolbolaget självt upptog tillverkning av cigarrlådor och det skulle visa sig omöjligt för Pehr Fricks Fabriker att fortsätta sin tillverkning genom att monopolbolaget ej ville tillförsäkra bolaget tillräcklig avsättning mot skäligt vederlag, kommerskollegium ansåge bolaget berättigat till gottgörelse.*

På grund härav har både bolaget och hos dem anställd personal haft fullt fog för sin tillförsikt att allt fortfarande så länge cigarrlådor använ-

des av monopolbolaget få åt det tillverka cigarrlådor eller också utfå ersättning i likhet med tobaksfabrikanterna och deras personal, och om icke monopolbolaget hade inrättat egen fabrik för tillverkning av cigarrlådor, hade bolaget och dess personal, även med den av monopolbolaget påpekade minskade åtgången av cigarrlådor, fortfarande till synes många år framåt kunnat hava relativt goda existensmöjligheter. Såväl fabriken ledning som dess personal ha genom enträgna underhandlingar med monopolbolaget försökt få fortsatta leveranser, men dessa underhandlingar ha icke lett till något resultat.

Personalen vid denna fabrik ser sig således, trots givna löften, ställd inför fullständig arbetslöshet genom förvållande av en institution, där staten har indirekt beslutanderätt. Den personal det här är fråga om har i flertalet fall varit anställd en lång följd av år vid bolagets fabrik, vilket även framgår av den i bilaga 2 till Kungl. Maj:ts proposition gjorda uppställningen.

Det är känt, att behovet av cigarrlådor numera icke är så stort som tidigare, särskilt under krisåren, vilket helt naturligt måste få inverkan ifråga om lådtillverkningen. Men Tobaksmonopolet måste dock, enligt vårt förmenande, anses ha förpliktelser ifråga om denna personals försörjningsmöjligheter. Likväl har monopolbolaget så sent som år 1926, då redan behovet av cigarrlådor hade nedgått, flyttat sin fabrik för tillverkning av cigarrlådor till nya lokaler samt utvidgat och moderniserat denna anläggning utan att giva Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag tillfälle att yttra sig om de kunde tillverka monopolbolagets hela behov av cigarrlådor.

Det har tidigare, år 1920, allvarligt ifrågasatts från firmans sida, att staten skulle inlösa dess fabrik efter enahanda grunder, som tillämpats för de tidigare privata tobaksfabrikerna. Om denna inlösen blivit verkställd, hade personalen undgått den förtvivlade situation, som den nu ställts inför. Vi skola ej här ingå på att söka bedöma anledningen till att en fabrik, med speciell och uteslutande tillverkning av cigarrlådor och därför fullständigt beroende av tobaksnäringen, blivit ställd vid sidan, då tobaksmonopol inrättades i vårt land. Vi anse oss emellertid böra påpeka, att monopolet tidigare avstyrkt av firman begärd ersättning för lidna förluster och åtminstone i viss utsträckning motiverat detta med, att firman hade att påräkna få avsättning jämväl för framtiden för sin cigarrlådtillverkning.

I av oss här ovan citerat yttrande gav monopolet utfästelse om, dels att de inhemska leverantörerna till tobaksindustrien skola behandlas på ett sätt, som står i överensstämmelse med vad billigheten kräver, vilket Tobaksmonopolet bl. a. känt sig uppfordrat till i anledning av viss av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion, dels ock att Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag, därest bolaget »jämväl för framtiden visar sig leverans- och konkurrenskraftigt», kunde »alltjämt påräkna avsättning för sin tillverkning». Härigenom har

man å såväl arbetsgivare- som arbetarehåll bibringats den uppfattningen, att cigarrlådtillverkningen skulle i mån av åtgång allt fortfarande få förläggas till bolagets fabrik i Malmö, enär ju här åberopat yttrande var av-givet i anledning av en av bolaget gjord framställning. Att firman fort-farande är »leverans- och konkurrenskraftig» torde, förmoda vi, råda enig-het om.

I avseende å gottgörelse till personal, anställd hos bolaget, finner stats-rådet och chefen för finansdepartementet vidare, att anledning saknas ut-mäta ersättningen enligt de grunder, som jämlikt 9 § 4 mom. ersättnings-förordningen tillämpats för yrkesutbildad personal inom tobakstillverk-ningen, utan föreslår, att, i enlighet med förslag, som framlagts i den av verkställande direktören i Tobaksmonopolet i ärendet avgivna promemorian, ersättningen regleras jämlikt 9 § 6 mom. av sagda förordning, med tillägg i angivna fall av understöd till växlande belopp, bestämda med hänsyn till ålder och anställningstid. Verkställande direktören i Tobaksmonopolet har i sin promemoria velat jämföra cigarrlådarbetarna i ersättningshän-seende med klistrerskorna inom tobaksindustrien. De enda, som skulle kunna jämföras med dessa, skulle vara de två hos bolaget anställda fabriks-arbeterskorna, men dessa äro, såsom antagna efter år 1920, icke i propo-sitionen föreslagna till någon ersättning, ehuru vi upptagit dem till erhål-lande av en halv årslön i ersättning. En cigarrlådmaskinsnickare måste enligt arbetsavtalet hava haft en lärotid av 4 år, innan han anses såsom yrkesutbildad, och då han av såväl arbetsgivare som fackförbundet anses behöva en så lång lärotid, måste han således anses minst lika yrkesutbildad som en tobaksarbetare. Han har även i lika hög grad som tobaksarbetaren svårt, ja nästan omöjligt att finna sin utkomst utom sitt eget fack. — Arbe-tet är vid fabriken i fråga till ytterlighet specialiserat. Därav följer även, att firmans arbetare, om de ställas utan denna anställning, icke kunna i den öppna marknaden söka eller taga anställning vid fabrik med annan träindustriell tillverkning. Det är ej heller möjligt att efter 10- upp till över 35-årig anställning, med utpräglat specialarbete, kunna bryta sig fram i grovarbete. Deras ställning blir därför förtvivlad, när nu Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag nödgas nedlägga sin verksamhet till följd av uteblivna cigarrlådbeställningar från Tobaksmonopolet.

Då härtill kommer att cigarrlådsfabrikationen är en speciellt till tobaks-industrien hörande hjälpindustri, som icke har några andra avnämare till sina alster än just tobaksindustrien, i motsats till fabrikationen av etiketter och kartonger, varmed cigarrlådsfabrikationen tidigare i ersättningsberätti-gat hänseende jämförts, vilken fabrikation även har andra lika stora ja större avnämare till sina alster än tobaksindustrien, böra också de i cigarr-lådindustrien anställda jämföras i ersättningshänseende med de tidigare i den privata tobaksindustrien anställda yrkesutbildade.

På grund härav anse vi att hos Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag an-

ställda: disponent, verkmästare och yrkesutbildade cigarrlådmaskinsnickare böra i ersättningshänseende jämföras med de i ersättningsförförordningen § 9 mom. 1 a nämnda: »disponent, verkmästare och arbetare, vilken är i tobakshanteringen yrkesutbildad och inom samma näring stadigvarande sysselsatt» och således vara berättigad till ersättning enligt § 9 mom. 4, samt den icke yrkesutbildade personalen ha rätt till ersättning enligt mom. 6, och skulle ersättningen till bolagets personal på grund härav uppgå till ett belopp av kronor 212 221: 93. (Se bilaga 1.)

Även om det icke skulle kunna anses, att den hos bolaget anställda personalen skulle vara berättigad till ersättning enligt moment 4, utan ersättningen till densamma skulle beräknas enligt 9 § 6 mom. eller i enlighet med de principer, som framgå i Kungl. Maj:ts proposition, är dock det däri upptagna understödet med hänsyn till ålder och anställningstid tilltaget så lågt, att det icke på långt när kan anses vara tillräckligt för denna personal med dess ofantligt stora svårighet att kunna skaffa sig annan utkomst. Detta understöd borde, om det något så när skulle motsvara sitt ändamål, sättas till åtminstone 250 kronor för varje levnadsår utöver uppnådda 30 år och 250 kronor för varje år, som anställning innehafvs hos bolaget utöver en anställningstid av 10 år, och skulle ersättningen till hos bolaget anställd personal efter dessa grunder uppgå till ett belopp av kronor 137 809: 35. (Se bilaga 2.)

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte besluta, att Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må till hos Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor utbetala ersättning enligt 9 § 4 mom. i ersättningsförförordningen till disponent, verkmästare och yrkesutbildad cigarrlådmaskinsnickare, samt enligt 9 § 6 mom. med tilllägg av understöd med hänsyn till ålder och anställningstid till icke yrkesutbildad personal,

eller alternativt till hela bolagets personal utbetala ersättning enligt 9 § 6 mom. i samma förförordning i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition, dock med det högre understöd med hänsyn till ålder och anställningstid, som vi här ovan föreslagit.

Stockholm den 26 mars 1930.

Carl Lovén.

Allan Vougt.

Olof Andersson,

Harry Weibull.

Malmö.

Beräkning rörande ersättning åt viss personal hos Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag i Malmö.

	Ålder $\frac{31}{12}$ 1929	Antal an- ställ- nings- år $\frac{31}{12}$ 1929	Medel- års- inkomst under åren 1928/1929 Kronor	Ersättning enligt 9 § 4 och 6 mom. ersättningsförord- ningen		Ifrågasatt understöd med hän- syn till ålder och anställn.- tid Kronor	Summan av ersättning enligt 9 § 4 och 6 mom. och ifrågasatt understöd med hänsyn till ålder och anställning Kronor
				Antal gång- medel- års- in- komst	Kronor		
<i>Yrkesutbildad personal anställd före år 1915, för vilken ersättning beräknats enligt 4 mom.:</i>							
Disponent							
Nils Larsson.....	60	46	7 542,39	5	37 711,95	—	37 711,95
Verkmästare							
G. A. Hansen ...	48	24	6 582,36	5	32 911,80	—	32 911,80
Maskinsnickarna							
Oscar Svensson	49	35	2 900,37	5	14 501,85	—	14 501,85
Albert Nilsson...	52	33	2 917,47	5	14 587,35	—	14 587,35
Bernhard Olsson	58	32	2 309,90	5	11 549,50	—	11 549,50
Axel Lennander	38	24	2 847,40	$4\frac{2}{5}$	12 528,56	—	12 528,56
Bror Persson ...	33	19	2 921,01	$3\frac{2}{5}$	9 931,43	—	9 931,43
Oscar Lennander	32	19	2 925,55	$3\frac{1}{5}$	9 361,76	—	9 361,76
<i>Yrkesutbildad personal anställd mellan åren 1915 och 1920, för vilken ersättning även beräknats enligt 4 mom.:</i>							
Maskinsnickarna							
Emil Malm	36	13	2 983,98	4	11 935,92	—	11 935,92
Gustaf Brink.....	47	12	2 930,21	$4\frac{1}{5}$	12 306,88	—	12 306,88
Gunnar Holm- berg	24	10	2 741,70	$1\frac{3}{5}$	4 386,72	—	4 386,72
<i>Icke yrkesutbildad personal anställd före år 1915, för vilken ersättning beräknats enligt 6 mom. med tillägg av understöd med hänsyn till ålder och anställningstid:</i>							
Maskinist							
J. P. Ohlsson ...	74	53	2 652,50	$\frac{1}{2}$	1 326,25	21 750,00	23 076,25
Kontorschef							
Nils Dahlvig ...	50	35	4 147,15	$\frac{1}{2}$	2 073,57	11 250,00	13 323,57
Kontorist							
Erik Larsson ...	31	15	2 565,00	$\frac{1}{2}$	1 282,50	1,500,00	2 782,50
<i>Icke yrkesutbildad personal anställd efter år 1920, för vilken ersättning även beräknats enligt 6 mom.:</i>							
Fabriks- arbeterskorna							
Anne Marie Johansson.....	21	7	1 327,32	$\frac{1}{2}$	663,66	0,—	663,66
Gunny Svensson	22	7	1 324,47	$\frac{1}{2}$	662,23	0,—	662,23
Summa	—	—	—	—	177 721,93	34 500,00	212 221,93

Bilaga 2.

Beräkning rörande ersättning åt viss personal hos Pehr Fricks
Fabrikers Aktiebolag i Malmö.

	Ålder ^{31/12} 1929	Antal an- ställ- nings- år ^{31/12} 1929	Medel- årsinkomst under åren 1928/1929 Kronor	Ersättning enligt 9 § 6 mom. av ersättn.- förordnin- gen Kronor	Ifrågasatt understöd med hän- syn till ålder och anställn.- tid Kronor	Summan av ersätt- ning enligt 9 § 6 mom. och ifrågasatt understöd Kronor
<i>Anställda före år 1915:</i>						
Disponent Nils Larsson ...	60	46	7 542,39	3 771,19	16 500,00	20 271,19
Verkmästare G. A. Hansen	48	24	6 582,36	3 291,18	8 000,00	11 291,18
Maskinist J. P. Ohlsson ...	74	53	2 652,50	1 326,25	21 750,00	23 076,25
Maskinsnickarna						
Oscar Svensson	49	35	2 900,37	1 450,18	11 000,00	12 450,18
Albert Nilsson	52	33	2 917,47	1 458,73	11 250,00	12 708,73
Bernhard Olsson	58	32	2 309,90	1 154,95	12 500,00	13 654,95
Axel Lennander	38	24	2 847,40	1 423,70	5 500,00	6 923,70
Bror Persson	33	19	2 921,01	1 460,50	3 000,00	4 460,50
Oscar Lennander	32	19	2 925,55	1 462,77	2 750,00	4 212,77
Kontorschef Nils Dahlvig...	50	35	4 147,15	2 073,57	11 250,00	13 323,57
Kontorist Erik Larsson ...	31	15	2 565,00	1 282,50	1 500,00	2 782,50
<i>Anställda mellan år 1915—1920:</i>						
Maskinsnickarna						
Emil Malm	36	13	2 983,98	1 491,99	2 250,00	3 741,99
Gustaf Brink	47	12	2 930,21	1 465,10	4 750,00	6 215,10
Gunnar Holmberg	24	10	2 741,70	1 370,85	0,—	1 370,85
<i>Anställda efter år 1920:</i>						
Fabrikarbeterskorna						
Anne Marie Johansson...	21	7	1 327,32	663,66	0,—	663,66
Gunny Svensson	22	7	1 324,47	662,23	0,—	662,23
Summa	—	—	—	25 809,35	112 000,00	137 809,35